

DOMOVINA

Uredništvo

Je na Schillerjevi cesti št. 3. — Dopise blagovolite frankirati, rokopisi se ne vračajo.

Izhaja trikrat na teden, vsak **ponedeljek, sredo in petek** ter velja za Avstrijo in Nemčijo 12 kron, pol leta 6 kron, 3 mesece 3 krome. Za Ameriko in druge dežele toliko več, kolikor znaša poštnina, namreč: Na leto 17 kron, pol leta 8 kron 50 vin. Naročnina se pošilja upravništvu, plačuje se vnaprej.

Za inserate

se plačuje od vsake petit-vrste po 20 vinarjev za vsakokrat: za večje inserate in mnogokratno inseriranje znaten popust.

Bosna.

(Konec.)

V Bosni in Hercegovini se vlada danes na tak in še nekoliko na slabši način kakor v Avstriji pred sto leti. To odgovarja staroavstrijskim tradicijam, posebno onim jozefinskega ponemčujočega in absolutistiškega birokratizma — samo s tem razločkom, da je ta absolutizem premalo prosvitljen in da mu manjka osebnost, kakeršna je bil cesar Jožef II, kateri je vsaj sam pazil na to, da bi birokracija ne prestopala svojih mej in ne zlorabljal svoje uradne oblasti. V tridesetih letih ni mogla uprava Bosne in Hercegovine najti direktnega razmerja s prebivalstvom in ni tega niti poskusila, zato je pa tudi danes še, kakor je bila na početku tuje telo v deželi, tuja ljudstvu, katero jo sovraži in se je boji, kakor se tudi ona ljudstva boji. To je dejstvo, za katero niso odgovorni pojedini, iz raznih avstrijskih dežel dolni komandirani uradniki, ti sami — izvzemši nekatere, ki pa zavzemajo najuplívnejša mesta in so pravi izkoriščevalci dežele — čutijo se v Bosni kakor v prognantvu. Temelj zla je baš v tem, da pošilja vlada v deželo tuje uradništvo, da si ni prizadevala, odgojiti prebivalstvo za samoupravo in izsolati uradništvo iz domačinov, kateri bi bili ljudstvu bližje. Kako nadvlado ima v uradništvu in med državnimi uslužbenci tuji živelj nam kaže statistika. Leta 1906 je bilo v Bosni in Hercegovini 9361 uradnikov in državnih uslužbencev, od teh je bilo domačinov 2791 ali 29.8% tujcev iz Avstrije in Ogrske pa 6570 ali 70.2%. Ta tuja birokracija tvori v Bosni nekako državo v državi. Ker nima nad seboj kontrole, gospodari v deželi tako, da jo ljudstvo, ki je itak

kot tuje nima rado, naravnost sovraži ker je zajedavka. To je samo ob sebi dovolj slabo, še slabše pa je to, da se ljudstvo pod uplivom bosanske birokracije naravnost demoralizira in otopuje.

Bilo bi nepravilno trditi, da bosanska uprava ne kaže sploh nikakega prizadevanja za reforme; pa te reforme se pripravljajo od zgoraj in ljudstvu se ne dovoljuje sodelovati na njih, zato pa ne prinašajo nikake koristi prebivalstvu ampak samo tujcem. To je znan učinek vsakega absolutizma, ki ostane nekoristen tudi kadar hoče biti koristen, kajti ljudstvo mora samo sodelovati na tem, kar je namenjeno njemu v korist. Industrija, katera je bila po avstrijskem prizadevanju v Bosno upeljana, je večinoma v tujih rokah. Socijalne razmere domačega prebivalstva niso mnogo boljše, ako so sploh boljše, kakor so bile pod turško upravo, razlika je samo v tem, da to, kar se je godilo prej s pomočjo turških paš, se godi sedaj s pomočjo avstrijskih uradov. O skrbi bosanske uprave za kulturne stvari priča dejstvo, da je 1905/6 obiskovalo šolski ponk 14'33% šolsko obvezne mladine. Vseh ljudskih šol je bilo 366, za katere se je potrosilo 1,508.808 K; temu nasproti je pa bilo izdanih za vojaštvo in orožništvo 9,118.844 K, torej več nego šestkrat toliko kakor za šolstvo. V cerkveni politiki ostaje bosanska uprava zvesta staroavstrijskim tradicijam, protežira kolikor more katoliški klerikalizem, s čimer brez vse potrebe draži pravoslavno prebivalstvo, katerega je skoro polovico vsega prebivalstva v deželi.

Vedlo bi predaleč, ako bi hotel naštetati vse pogrške, katere je bosanska uprava v tridesetih letih storila v onih deželah v katerih bi bila morala napraviti red; že to, kar sem na-

vedel, je dovolj za dokaz, da reforma ni drugače mogoča, kakor tako, da se brez odlašanja morajo začeti priprave za uvedbo ustavnih razmer, da bi bila z ene strani birokracija (uradništvo) podvržena nujnemu ustavnemu nadziranju ter da bi z druge strani bilo ljudstvo navajeno k udeležbi in imelo svoj delež na upravi svojih stvari. Ako ni mladoturško gibanje d. danes še izzvalo globokejšega razburjenja v bosanskem prebivalstvu, zgodilo se je to edino le zato, ker je večina prebivalstva pod uplivom tridesetletne slabe uprave otopela in demoralizirana, dejstvo, ki bi se utegnulo pozneje hudo maščevati.

To bo lenaloga prihodnjih delegacij posebnoslovanskih in še prav posebno nje jugoslovanskih članov, kajti ljudstvo, za katerega koristi se gre, je našega rodu. Dobro bi bilo, da bi prišli slovanski delegati v obe državni delegaciji z gotovimi in izdelanimi načrti ter da bi jednotno postopali. O tej jednotnosti programa bi se pač morali že prej sporazumeti.

Rešenje, pa zaresno in ne površno rešenje bosanskega vprašanja je potrebno v interesu države same in zdravih razmer na Balkanu, predvsem pa v interesu tlačnega slovanskega ljudstva v Bosni in Hercegovini. Moč — s katero se bomo znali potegniti zanje, bo praktična skušnja našega Slovanstva.

Politični pregled.

Klerikalizem je na delu. V Pragi se je vršil IV. katoliški shod češko-

slovanskih katoličanov od 29. m. m. do 2. t. m. Na ta shod so prišli kardinal praški, visoka duhovščina in zastopniki plemenitaških zaveznikov s celo tropo svojih uslužbencev in plačanih somišljenikov, ki vodijo in organizirajo po deželi nezavedne in neizobražene mase. Da jim gre delo bolj rok in da bi preprosto

ljudstvo ne spoznalo, da stoji ta visoka gospoda v tuji službi, odevajo vse svoje organizacije v narodno obleko in se delajo v vsem in povsod pretirane češke nacionalce. Tako je tudi pri nas doma.

V nedeljo je bil v Nazarjih shod mladeniških in deklških društev. Klerikalci vedno trde, da se v njih društvih vera nikoli ne zlorabi v politične svrhe. Čujmo, kaj piše o tem „Slovenec“ od 31. avgusta. „Nekaj moramo prav posebno poudarjati! Te zavedne (klerikalno zavedne, seveda) mladeniče in dekleta so večinoma vzgojile **Marijine družbe!** S tem so si stekle nevenljivo zaslugo tudi za politički, narodni(?) razvoj Slovanstva v Južnem Štajerju in dejansko dokazale, da mladeniško in deklško gibanje v neodvisni zvezi in posebna Marijina organizacija nujno delujeta sporazumno roka v roko!“ Te gospodi ni dovolj, da je uvedla politiko na prižnico in spovednico, potom bratovščin seje politične prepire tudi v rodbine in kali zakonsko srečo in rodbinski mir po naši domovini, vse to pa ne v dosegu verskih ciljev — ti se na ta način ne dajo doseči — ampak v dosegu politične moči na korist duhovstva in tujega nam Rima. Da bi zakrili dejstvo, da služijo tuji, inozemski moči — Rimu — se dičijo tudi naši klerikalci

LISTEK.

Primož Trubar.

K njegovi štiristoletnici.
(Dalje.)

Trubar je vedel, da ima ljudstvo, katerega je nazival v materinskem jeziku: „Slovenci“ ali „Slovenci“, nemški: „Die Windischen“, pa tudi: „die Slaven“, mnogobrojno sorodstvo ter omenjal iz te obitelji: Čehe, lužičke Srbe, Poljake, Ruse, Srbe in Hrvate; Čehe imennoje tudi v slovenščini samo z nemškim nazovom: Peami; lužičke Srbe, Poljake, Ruse in Srbe nam je zabilježil le v nemškem jeziku (Wenden, Polen, russisch, Syrfen, Serven in slično); Hrvate je spremenil pod uplivom nemških „Krobaten“ v „Krovate“. Med hrvaščino, srbščino in bolgarščino ni delal posebne razlike in učil, da „se hrvaški jezik ne govori samo po celi Hrvaški (južno od Save)

in Dalmaciji, ampak da ga govorijo tudi mnogi Turki . . . tje proti Carigradu.“ V tem jezikovnem okviru, kjer si je predstavljal pač tudi dijalektične razlike, je poznal razven Hrvaške in Dalmacije tudi politična imena Bolgarske (Bulgarey), Srbije (Servia) in Bosne ter govoril s pokrajinskim imenom tudi o srbskem (Syrfsche Sprache), bošnjaškem (Bosniakisch) in dalmatinskem jeziku (Dalmatinisch). V stoletju naraščajoče turške nevarnosti in kmečkih uporov, kjer sta se našla slovenski in hrvaški kmet često ramo ob ramo v boju proti skupnemu sovražniku, je živela tudi v narodu zavest medsebojne blizkosti in skupnih interesov, Trubarja je družil s Hrvaško še spomin na prva šolska leta. Polagoma je bil spoznal, da je sorodnost med hrvaškim in njegovim materinskim jezikom dosti očja, nego med slovenskim ali hrvaškim in severnimi sorodnimi jeziki ter da „Kranjci in Slovenci za

silo hrvaški jezik dosti bolje razumejo nego češkega, polskega ali lužičkosrbskega; istotako (Hrvati slovenskega)“. Predmet Trubarjevega zanimanja se je širil od „Slovencev“ do „Slovencev in Hrvatov“. Često je govoril skupno „o ubogem slovenskem in hrvaškem narodu“ in povdarjal, da ga gmotna in duševna beda slovenskega in hrvaškega naroda jednako boli: . . . ta dva naroda slovenskih in hrvaških dežel se mi iz srca smilita in bi se morala res vsakemu poštenemu človeku smiliti, ne le radi tega, ker morata ob turški meji ostati in prebivati in ne vesta kam drugam in dalje oditi in odbežati, ampak smilita se mi tudi radi tega, ker vesta le malo ali nič, in se tudi v najpotrebnejših in najtolajžlivejših naukih naše prave krščanske vere prav ne poučujeta in ne vzgajata . . .“ Mlade posvetne in naboženske literature dalmatinskih Hrvatov ni poznal, a znana

mu je bila mizerija hrvaških cerkvenih knjig in tožil je: „ . . . dobrosrčni Hrvati . . . nimajo niti biblije niti celega katekizma, in ž njihovo mašno knjigo in brevirjem je bila doslej slaba: te knjige so bile pred mnogimi leti tako temno in nerazumljivo predstavljene, da lastni njihovi duhovniki mnogo besed v nedeljnih in navadnih evangeljih ne razumejo . . .“ In tako se je zgodilo, da je prosil Boga takrat, ko je molil za dar pismenosti slovenskega jezika, tudi za milost, „da se sveta biblija in druge krščanske knjige v . . . hrvaški jezik prav prestavijo in tiskajo,“ in da ga je ljubezen do slovenskega in hrvaškega naroda in teh dveh narodov žalostna in velika nevarnost in strah in potreba . . . nagnila in napotila, da je prijel za pisateljsko pero.

Dalje sledi.

